

VOORZIENINGENRICHTLIJN BREDA

Januari 2026

Inhoudsopgave

1. Aanleiding en doelstelling	3
2. De aanpak	7
3. Resultaten inventarisatie	9
3.1. Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen Breda	9
3.2. Situatie Breda ten opzichte van referentiegemeenten	14
3.3. Toepassing Bredase situatie op drie gebiedsontwikkelingen.....	19
4. Conclusie en aanbevelingen	23
5. Colofon	25
Bijlage 1. Voorzieningen en normen referentiegemeenten	26
Bijlage 2. Situatie Breda t.o.v. referentiegemeenten	33
Bijlage 3. Groeimodel	44

1. Aanleiding en doelstelling

In het bestuursakkoord 2022-2026 van Breda is afgesproken dat het aanbod aan voorzieningen meebeweegt met de groei van de stad en dorpen. De beleidsdoelstellingen voor de stad, de groei van de stad in ruimte en inwoners resulteren in een behoefte aan goede complementaire en bereikbare voorzieningen. Hierdoor wordt de leefbaarheid van Breda versterkt.

Om een beeld te kunnen vormen wat er in de toekomst nodig is wil de gemeente Breda een voorzieningenrichtlijn ontwikkelen. Dit om, in eerste instantie, de ruimtebehoefte van maatschappelijke voorzieningen vast te stellen. Met een dergelijke richtlijn wordt de voorzieningenbehoefte in kaart gebracht voor een aantal beleidsthema's, gerelateerd aan de omvang van de stad.

Voorzieningen	
Wel in de Voorzieningenrichtlijn	Niet in de Voorzieningenrichtlijn
Maatschappelijke voorzieningen	Commerciële voorzieningen

De voorzieningenrichtlijn gaat over maatschappelijke voorzieningen binnen de beleidsthema's Zorg en Welzijn, Kunst & Cultuur, Sport en Groen en Onderwijs. Het gaat over voorzieningen in gemeentelijk vastgoed en niet-gemeentelijk vastgoed (commercieel vastgoed). De voorzieningenrichtlijn gaat niet over maatschappelijk vastgoed buiten deze beleidsthema's. De voorzieningenrichtlijn kan worden doorontwikkeld met meer beleidsthema's zoals het thema economie. Binnen de beleidsthema's kan ook doorontwikkeling plaatsvinden als er keuzes worden gemaakt om maatschappelijke functies te ondersteunen met gemeentelijke voorzieningen. De voorzieningenrichtlijn is niet het instrument om deze keuzes te maken.

De richtlijn kan worden gebruikt bij het in kaart brengen van de behoefte aan voorzieningen binnen de nieuwe gebiedsontwikkelingen. Primair is de doelstelling om bij nieuwe ontwikkelingsgebieden in de planfase tijdig en voldoende rekening te houden met ruimtereserveringen.

Daarnaast vormen dergelijke richtlijnen natuurlijk ook een goed vertrekpunt om op basis hiervan Integrale huisvestingsplannen voor sport, cultuur, dorps- en wijkvoorzieningen en ambtelijke huisvesting op te stellen. Deze Integrale huisvestingsplannen behoren echter niet tot de scope van dit product.

Deze rapportage gaat verder in op resultaten van de inventarisatie van maatschappelijke voorzieningen in Breda. Eerst wordt uitgelegd hoe gegevens zijn verzameld en gevalideerd door middel van samenwerking met verschillende beleidsafdelingen. Vervolgens worden de resultaten gepresenteerd, waarbij de beschikbare voorzieningen op het gebied van zorg, welzijn, sport, cultuur en onderwijs in kaart zijn gebracht en vergeleken met referentiegemeenten. Dit geeft inzicht in waar Breda staat ten opzichte van andere steden en waar er ruimte is voor verbetering of uitbreiding. In het rapport worden uit de analyse voortgekomen kengetallen vervolgens toegepast op drie specifieke stedelijke ontwikkelingsprojecten, waarbij de benodigde ruimte voor voorzieningen wordt berekend. Het rapport sluit af met conclusies en aanbevelingen voor het verder verfijnen van de voorzieningenrichtlijn en het integreren hiervan in toekomstige stedelijke ontwikkelingen. In de bijlagen is de verdieping per domein terug te vinden en wordt het ontwikkelde groeimodel getoond en de werking hiervan verder toegelicht.

Doorontwikkeling

De voorzieningenrichtlijn wordt doorontwikkeld tot een stadsbrede “barcode” die het ruimtebeslag van zowel maatschappelijke als commerciële voorzieningen integraal in beeld brengt. Deze verbreding maakt het mogelijk om niet alleen binnen gebiedsontwikkelingen, maar voor de gehele bestaande stad consistente en vergelijkbare afwegingen te maken. De barcode biedt daarmee een uniform en transparant kader om tekorten, kansen en ruimtelijke samenhang inzichtelijk te maken en ondersteunt een integrale besluitvorming over de programmering en inrichting van de stad.

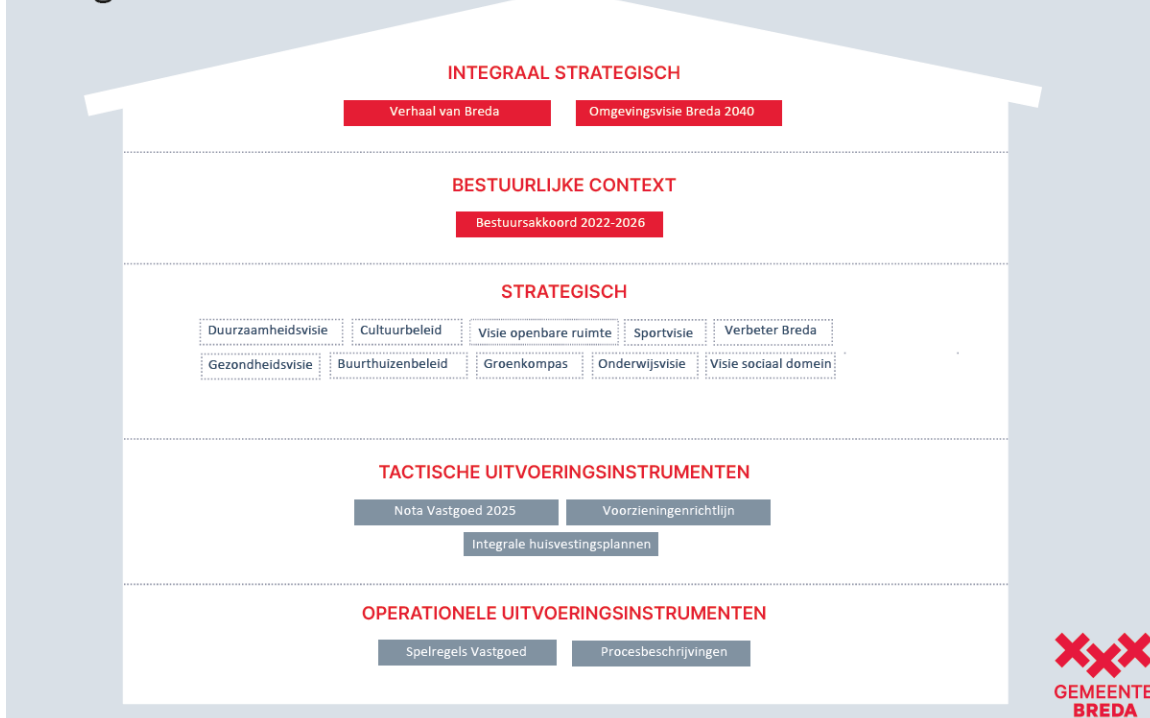
Beleidshuis Vastgoed

De Voorzieningenrichtlijn past in het nieuwe beleidshuis vastgoed dat in totaal bestaat uit drie instrumenten:

- > De Nota Vastgoed legt de tactische en operationele kaders vast voor het gemeentelijk vastgoed, binnen de actuele juridische en financiële randvoorwaarden.
- > De Voorzieningenrichtlijn geeft rekenkundig inzicht in de ruimte die nodig is voor maatschappelijke voorzieningen bij nieuwe ontwikkelingen.
- > De integrale huisvestingsplannen (IHP's) vertalen de beleidskeuzes voor cultuur, sport en wijk- en dorpsvoorzieningen naar langjarige ruimtelijke opgaven.

Het beleidshuis voor vastgoed betreft slechts een deel van de voorzieningen en vormt één van de onderdelen van de visie, strategie en uitvoering op stedelijke ontwikkeling.

Beleidshuis Vastgoed

Afbeelding 1. Beleidshuis Vastgoed

Breda groeit – voorzieningen groeien mee

Toekomstbestendig maatschappelijk vastgoed voor een groeiende, groene en gastvrije stad

Context en ambitie

Breda groeit. En dat vraagt om meer dan woningen alleen. We investeren in plekken waar mensen elkaar ontmoeten voor sport, cultuur, dorps- en wijkvoorzieningen. Zo blijft Breda groen, grenzeloos en gastvrij.

+12.000 woningen tot 2030
215.000 inwoners in 2040
➤ Meer mensen
➤ Meer ontmoetingen
➤ Meer voorzieningen

Hoe we dat doen – van beleid naar uitvoering

Afbeelding 2. Toekomstbestendig maatschappelijk vastgoed Breda

2. De aanpak

Data en feiten als basis

Om tot een voorzieningenrichtlijn voor maatschappelijke voorzieningen te komen is er allereerst gekeken naar de huidige voorzieningen die aanwezig zijn binnen de gemeente. De basis voor het onderzoek bestaat uit het samenbrengen van de al aanwezige en beschikbare data en informatie uit verschillende bronnen die vaak niet eerder met elkaar gekoppeld waren.

Brede betrokkenheid van de organisatie

Met een groot aantal stakeholders zijn gesprekken gevoerd. De voorzieningen die vallen onder de beleidsvelden Zorg & Welzijn, Kunst & Cultuur, Sport & Groen en Onderwijs vormen de kern. Er is daarom een intensief contact gelegd met vertegenwoordigers van deze afdelingen en daarnaast met betrokkenen uit het ruimtelijk economisch domein (gebiedsontwikkelingen), vastgoed en specialisten van team Data, Informatie en Onderzoek van de gemeente Breda.

Inventarisatie

Op deze manier zijn per beleidsterrein de maatschappelijke voorzieningen in kaart gebracht. Daarbij is gekeken naar 1) wat (welke functies) 2) waar (spreiding) en 3) hoeveel (omvang/ metrages) er aan maatschappelijke voorzieningen aanwezig is binnen de gemeente Breda. Deze gegevens zijn gerelateerd aan de bevolkingsomvang en de bevolkingsprognose in combinatie met het aantal woningen.

Afstemming en validatie beleidsafdelingen

Vervolgens zijn deze gegevens per beleidspportefeuille met de betreffende beleidsafdeling afgestemd en gevalideerd. Voor het ruimtegebruik aan maatschappelijk voorzieningen is daarbij de vergelijking gemaakt met beschikbare openbare referentienormen van andere gemeenten. Want hoewel er meerdere gemeenten zijn die een vorm van referentienormen hanteren worden deze namelijk niet altijd openbaar gemaakt. De uitkomsten van deze vergelijking zijn eveneens met de beleidsafdelingen besproken.

Toepassing op drie gebiedsontwikkelingen

De resultaten uit de vorige stap vormden vervolgens de input voor de toepassing op een drietal geselecteerde Bredase gebiedsontwikkelingen, namelijk 't Zoet, Chassékwartier en Bavel Zuid.

3. Resultaten inventarisatie

3.1. Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen Breda

Voor de totstandkoming van de voorzieningenrichtlijn is in de eerste plaats gekeken naar het ruimtegebruik van de huidige maatschappelijke voorzieningen. Om het ruimtegebruik in kaart te brengen is met de beleidsafdelingen afgestemd van welk type maatschappelijke voorzieningen binnen hun beleidsveld sprake is. Deze voorzieningen zijn vervolgens met behulp van verschillende bronnen in kaart gebracht.

Voor gebouwen in eigendom, beheer en met een subsidie relatie is de informatie over het grootste deel van de voorzieningen in kaart gebracht door de afdeling Vastgoedbeheer van de gemeente.

Daarnaast is in samenwerking met team Data, Informatie en Onderzoek aanvullende informatie over de voorzieningen uit het KVK-handelsregister en de BAG-gegevens gehaald. Enerzijds zijn deze gegevens gebruikt om maatschappelijke voorzieningen in kaart te brengen die wel binnen de scope van het onderzoek vallen, maar bijvoorbeeld buiten de verantwoordelijkheid van de gemeente liggen, zoals de eerstelijnszorg. Anderzijds zijn gegevens van aanvullende voorzieningen onderzocht die buiten de scope van het onderzoek vallen, maar die waardevolle achtergrondinformatie vormen voor zowel het groeimodel als de op te stellen Integrale huisvestingsplannen.

Dit onderzoek heeft ertoe geleid dat per beleidsveld op voorzieningenniveau het ruimtegebruik in kaart is gebracht:

Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen	Aantal voorzieningen	Aantal m2	m2/1.000 woningen
Kunst & Cultuur			
Culturele voorzieningen Wijkniveau	18	16.882	190
Culturele voorziening Stadsniveau	9	37.317	430
Zorg en Welzijn			
Eerstelijnszorg	497	PM	PM
Welzijnsvoorzieningen	37	25.189	290
Sport en Groen			
Binnensport voorzieningen	23	32.992	380
Buitensport voorzieningen	63	725.674	8.370
Speel- en Topplekken	410	PM	PM
Groenvoorzieningen	PM	10.515.800	PM
Onderwijs			
Primair Onderwijs	67	132.806	1.140
Speciaal Onderwijs	14	34.180	400
Voortgezet Onderwijs	21	127.706	1.470

Tabel 1. Verzameltabel ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen

Aanvullende informatie over het ruimtegebruik is in de bijlage terug te vinden.

Kunst & Cultuur

Het ruimtegebruik van kunst- & cultuurvoorzieningen is bij de gemeente en haar beleidsafdeling goed in beeld. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen voorzieningen op wijkniveau, zoals werk-, oefen en presentatieruimten, en voorzieningen op stadsniveau, zoals onder andere het Chassé Theater. Bij het in kaart gebrachte ruimtegebruik dient opgemerkt te worden dat hier zowel de permanente als tijdelijke voorzieningen in zijn opgenomen. Met name voor de voorzieningen op wijkniveau geldt dat een groot deel (54%) van tijdelijke aard is.

Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen	Aantal voorzieningen	Aantal m2	m2/1.000 woningen
Kunst & Cultuur			
Culturele voorzieningen Wijkniveau	18	16.882	190
Culturele voorziening Stadsniveau	9	37.317	430

Tabel 2. Ruimtegebruik Kunst & Cultuur

Zorg en Welzijn

Op het gebied van zorg en welzijn heeft de gemeente verschillende rollen. Op het gebied van zorg is de eerstelijnszorg van belang voor de gemeente en haar inwoners, maar valt deze buiten haar verantwoordelijkheid. Hierdoor heeft de vastgoedafdeling slechts beperkt zicht op deze voorzieningen. Vanwege deze reden zijn deze voorzieningen door team Data, Informatie en Onderzoek in kaart gebracht. Dit heeft geresulteerd in goed inzicht in het type voorzieningen en de spreiding hiervan over de verschillende buurten, maar de metrages zijn niet voldoende betrouwbaar. Daarom is er geen kengetal per 1.000 woningen geformuleerd.

Voor de welzijnsvoorzieningen is er een goed en compleet beeld van de voorzieningen. Door de stakeholders wordt hierbij benadrukt dat de huidige metrages in de praktijk te laag zijn. Recreëren en elkaar ontmoeten in de collectieve ruimte, zoals het wijkgebouw, wordt steeds belangrijker, zeker in bijvoorbeeld 't Zoet waar ook kleiner gebouwd gaat worden.

Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen	Aantal voorzieningen	Aantal m2	m2/1.000 woningen
Zorg en Welzijn			
Eerstelijnszorg	497	PM	PM
Welzijnsvoorzieningen	37	25.189	290

Tabel 3. Ruimtegebruik Zorg en Welzijn

Sport en Groen

Voor de sportportefeuille is er een goed beeld van de voorzieningen en de hierbij behorende metrages. De binnensport voorzieningen kennen een grote spreiding over de verschillende wijken en buurten. Voor buitensport voorzieningen geldt dat deze een groter verzorgingsgebied hebben en ziet men dat meer sprake is van clustering in de buitengebieden, vanwege de relatief grote ruimtebehoefte die een sportveld met zich meebrengt.

Voor speelplekken is de spreiding in kaart gebracht door middel van openbare bronnen. Op basis van deze methode zijn de locaties van 410 speelplekken inzichtelijk gemaakt. Openbaar groen is op buurtniveau inzichtelijk. Bij de eerstvolgende verrijking van het product zullen de groenvoorzieningen en speelplekken worden opgenomen.

Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen	Aantal voorzieningen	Aantal m2	m2/1.000 woningen
Sport en Groen			
Binnensport voorzieningen	23	32.992	380
Buitensport voorzieningen	63	725.674	8.370
Speel- en Topplekken	410	PM	PM
Groenvoorzieningen	PM	10.515.800	PM

Tabel 4. Ruimtegebruik Sport en Groen

Onderwijs

De onderwijsvoorzieningen vallen net als de zorgvoorzieningen grotendeels buiten het beheer van de gemeente. Voor het primair onderwijs geldt dat deze een relatief klein verzorgingsgebied hebben op wijk-/buurniveau. Voor het speciaal en voortgezet onderwijs ziet men juist dat het verzorgingsgebied de gehele gemeente is, of deze zelfs overstijgt. Binnen het primair onderwijs vallen ook de speciaal basisonderwijs-voorzieningen. Deze zijn opgenomen in het kengetal, maar zijn ook individueel inzichtelijk.

Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen	Aantal voorzieningen	Aantal m2	m2/1.000 woningen
Onderwijs			
Primair Onderwijs	67	132.806	1.140
Speciaal Onderwijs	14	34.180	400
Voortgezet Onderwijs	21	127.706	1.470

Tabel 5. Ruimtegebruik Onderwijs¹

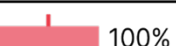

¹ De kengetallen zijn een indicatie; nadere afspraken over het onderwijs worden afgestemd met BreedSaam en Building.

3.2. Situatie Breda ten opzichte van referentiegemeenten

Nadat het ruimtegebruik van de maatschappelijke voorzieningen in kaart is gebracht, zijn deze Bredase gegevens vergeleken met de referentienormen van diverse referentiegemeenten. De verschillende vormen en opbouw van de referentienormen zijn geclusterd en vertaald naar een uniforme eenheid van metrage per 1.000 woningen op verschillende thema's. Afhankelijk van het type voorziening ziet men bij de referentie gemeenten een smalle bandbreedte (dus de normen in de verschillende gemeenten liggen dicht bij elkaar; een voorbeeld hiervan zijn voorzieningen voor de eerstelijnszorg) maar voor enkele voorzieningen zien we ook een bredere bandbreedte (zoals bijvoorbeeld op het gebied van cultuur). Deze bredere bandbreedtes zijn voor een deel te verklaren door ambitie en beleid van de gemeenten ten aanzien van deze voorzieningen.

In de tabel hierna is de huidige situatie in Breda naast de bandbreedte van de normen uit de referentiegemeenten geplaatst.

Situatie Breda t.o.v. referentiegemeenten	Bandbreedte
Kunst & Cultuur	
Culturele voorzieningen Wijkniveau	48% 125%
Culturele voorziening Stadsniveau	62% 138%
Zorg en Welzijn	
Eerstelijnszorg	98% 102%
Welzijnsvoorzieningen	94% 106%
Sport en Groen	
Binnensport voorzieningen	90% 110%
Buitensport voorzieningen	59% 147%
Speel- en Topplekken	50% 50%
Groenvoorzieningen	50% 50%
Onderwijs	
Primair Onderwijs	 89% 143%
Speciaal Onderwijs	 100%
Voortgezet Onderwijs	85% 85%

Tabel 6. Verzameltabel ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen Breda t.o.v. bandbreedte referentiegemeenten

Onderstaand is per beleidsterrein een korte samenvatting gegeven. De meer gedetailleerde opbouw en omvang van de normen van de afzonderlijke referentiegemeenten zijn in de bijlagen verder uitgewerkt.

Kunst en Cultuur

Op het gebied van kunst en cultuur ziet men dat er met vrij abstracte definities wordt gewerkt bij de referentiegemeenten. Mede hierdoor zie je ook terug dat er sprake is van een brede bandbreedte. Bovendien is de norm afhankelijk van het cultuurbeleid wat logischerwijs verschilt per gemeente. Ondanks de grote bandbreedte vallen zowel de voorzieningen op wijkniveau (190 m² per 1.000 woningen) als op stadsniveau (430 m² per 1.000 woningen) in het midden van de bandbreedte. Wanneer de tijdelijke locaties binnen de portefeuille niet zouden worden meegenomen heeft dit voornamelijk consequenties voor de voorzieningen op wijkniveau. Deze zouden dan namelijk onder de ondergrens van de huidige bandbreedte vallen.

Situatie Breda t.o.v. referentiegemeenten	Bandbreedte
Kunst & Cultuur	
Culturele voorzieningen Wijkniveau	48% 125%
Culturele voorziening Stadsniveau	62% 138%

Tabel 7. Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen Kunst & Cultuur Breda t.o.v. bandbreedte referentiegemeenten

Zorg en Welzijn

Voor de eerstelijnszorg hanteren alle referentiegemeenten een identieke norm, wat resulteert in een zeer smalle bandbreedte. Omdat de eerstelijnszorg volledig buiten het beheer en verantwoordelijkheid van de gemeente valt, waren er over de metrages geen betrouwbare gegevens waardoor het kengetal niet gedefinieerd kon worden. In overleg met de beleidsafdeling is daarom besloten om net als in de referentiegemeenten voor eerstelijnszorg van 360 m² per 1.000 woningen uit te gaan. Met 290 m² welzijnsvoorzieningen per 1.000 woningen valt de huidige situatie van Breda buiten de bandbreedte die men bij de referentienormen terugziet. Vanwege de stijgende behoefte aan welzijnsvoorzieningen en in combinatie met de bandbreedte van referentiegemeenten, pleiten de interne afdelingen er dan ook voor om niet van de huidige situatie uit te gaan, maar in plaats daarvan 340 m² per 1.000 woningen aan te houden. Dat is gelijk aan de onderkant van de bandbreedte.

Situatie Breda t.o.v. referentiegemeenten	Bandbreedte
Zorg en Welzijn	
Eerstelijnszorg	98% 102%
Welzijnsvoorzieningen	94% 106%

Tabel 8. Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen Zorg en Welzijn Breda t.o.v. bandbreedte referentiegemeenten

Sport en Groen

Voor binnensport geldt dat het hier voornamelijk om gymzalen gaat die gekoppeld zijn aan onderwijsinstellingen die aansluitend een relatie hebben met de demografie wat de smalle bandbreedte verklaard. Met 380 m² per 1.000 woningen ligt Breda hier aan de bovenkant van de bandbreedte.

Op het gebied van buitensport ziet men een afhankelijkheid van de beschikbare ruimte. Dit heeft zowel effect op de normen van de gemeenten onderling als op hoe de individuele normen binnen de gemeente worden toegepast. Vanwege stedelijke verdichting ziet men in het centrum logischerwijs een lagere norm dan hierbuiten. Met 8.370 m² per 1.000 woningen staat Breda hier aan de bovenkant van bandbreedte.

Situatie Breda t.o.v. referentiegemeenten	Bandbreedte
Sport en Groen	
Binnensport voorzieningen	90% 110%
Buitensport voorzieningen	59% 147%
Speel- en Topplekken*	50% 50%
Groenvoorzieningen*	50% 50%

Tabel 9. Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen Sport en Groen Breda t.o.v. bandbreedte referentiegemeenten

* Voor Spelen en Groen is het ruimtegebruik nog niet vastgesteld

Onderwijs

Op het gebied van onderwijs worden door de verschillende referentiegemeenten verschillende indelingen gehanteerd wat de vergelijkbaarheid onderling en met de situatie in Breda lastiger maakt. Zo worden voorzieningen voor speciaal onderwijs, maar ook gymzalen en opvang soms samengevoegd. Het maakt de vergelijkbaarheid lastig. Als desalniettemin de situatie in Breda wordt beschouwd dan komt het primair onderwijs met 1.140 m² per 1.000 woningen lager uit. Tegelijkertijd is het ruimtegebruik voor speciaal onderwijs met 400 m² per 1.000 woningen duidelijk hoger dan de bandbreedte van de referentiegemeenten. Wanneer het speciaal en het primair onderwijs gecombineerd worden ziet men dat sprake is van 1.530 m² per 1.000 woningen. Dit valt alsnog buiten de bandbreedte van de referentiegemeenten, maar wordt verklaard door de iets verschillende definities van de referentiegemeenten en het daarbij behorende ruimtegebruik.

Naast de genoemde verschillen in categorisering kan een mogelijk groter verzorgingsgebied van deze voorzieningen in Breda ten opzichte van de referentiegemeenten ook van invloed zijn. Zo'n groter verzorgingsgebied is ook de mogelijk verklaring voor het voortgezet onderwijs, waar Breda met 1.470 m² per 1.000 woningen boven de bandbreedte van de referentiegemeenten zit.

Situatie Breda t.o.v. referentiegemeenten	Bandbreedte
Onderwijs	
Primair Onderwijs	89% 143%
Speciaal Onderwijs	100%
Voortgezet Onderwijs	85%

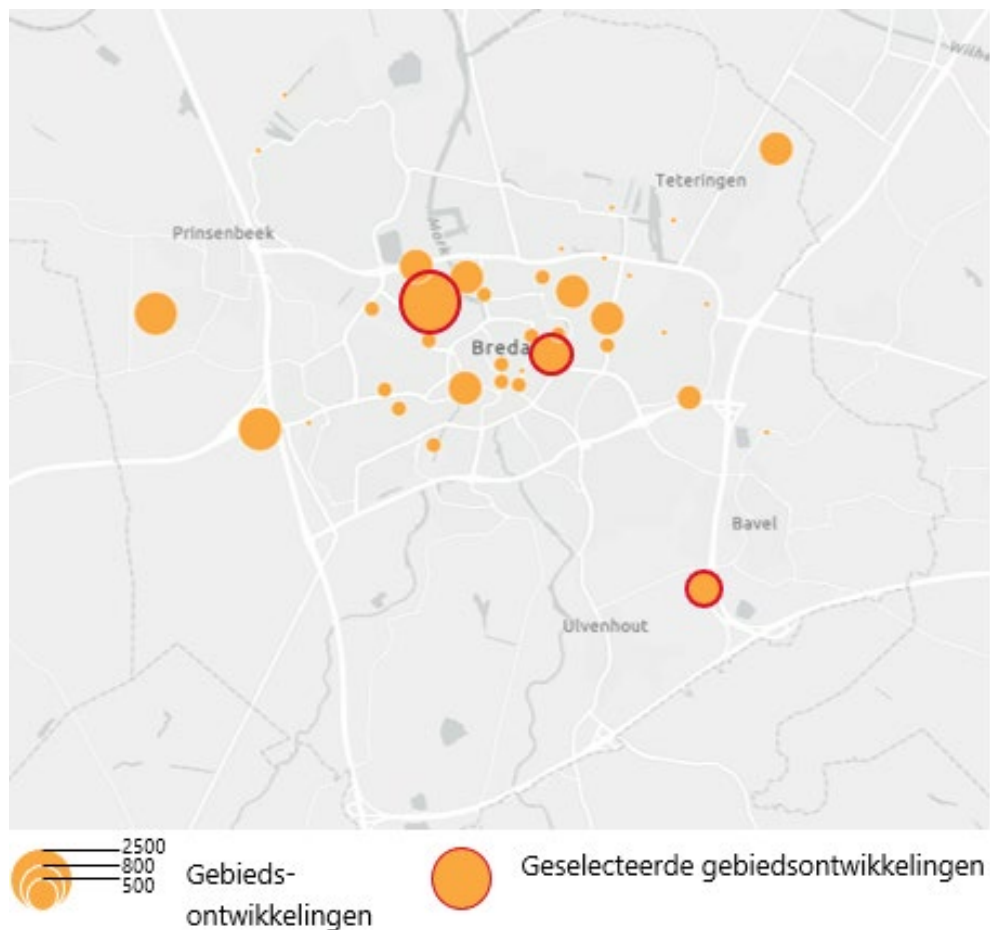
Tabel 10. Ruimtegebruik maatschappelijke voorzieningen Onderwijs Breda t.o.v. bandbreedte referentiegemeenten

3.3. Toepassing Bredase situatie op drie gebiedsontwikkelingen

Na de analyse van de huidige maatschappelijke voorzieningen en de vergelijking van de Bredase situatie met de referentienormen van andere gemeenten is gekeken naar wat dit betekent voor een drietal gebiedsontwikkelingen.

Momenteel zijn er tientallen gebiedsontwikkelingen in verschillende stadia, die in totaal goed zijn voor rond de 16.000 woningen. Om tot concrete voorbeelden van toepassingen van de voorzieningenrichtlijn te komen, is een drietal concrete, relatief grote ontwikkellocaties geselecteerd die allen een andere vorm van (stedelijke) verdichting faciliteren.

Het genoemd aantal "geplande woningen" in onderstaande tabel van deze gebiedsontwikkelingen is een indicatie. Als deze aantallen wijzigen, dan moet dit worden doorberekend conform de aangegeven systematiek.

Afbeelding 3. Gebiedsontwikkelingen

Ontwikkellocatie	't Zoet	Chassé Kwartier	Bavel Zuid
Gepland aantal woningen	6.000	800	550
Buurt	Emer	Chassé Kwartier	Bavel Zuid
Inwoners buurtniveau	65	2.395	555
Wijk	Breda Noord-West	Breda Centrum	Bavel
Inwoners wijkniveau	25.375	15.785	8.485
Welzijnsvoorzieningen	37	25.189	290

Tabel 11. Kenmerken geselecteerde ontwikkellocaties

Om vervolgens tot een indicatieve ruimtebehoefte voor de maatschappelijke voorzieningen te komen, is het kengetal uit hoofdstuk 3.1 (tabel 1) uitgezet tegen het aantal geplande woningen van de desbetreffende gebiedsontwikkelingen. Door de volgende berekening is op deze manier de ruimtebehoefte per voorziening bepaald:

Ruimtebehoefte maatschappelijke voorziening = Ruimtegebruik maatschappelijke voorziening per 1.000 woningen * Gepland aantal woningen ontwikkellocatie in duizendtallen

Wanneer men bijvoorbeeld kijkt naar de culturele voorzieningen op wijkniveau voor 't Zoet leidt dit tot de volgende indicatieve ruimtebehoefte:

Ruimtegebruik Culturele voorzieningen op wijkniveau: 190 m² per 1.000 woningen

**Gepland aantal woningen 't Zoet:
6 duizend woningen**

Ruimtebehoefte culturele voorzieningen op wijkniveau: 190 * 6 = 1.140 m²

Dit leidt tot de volgende indicatieve ruimtebehoefte voor de drie projecten:

Ruimtebehoefte	Ruimtegebruik per 1.000 woningen	't Zoet	Chassé Kwartier	Bavel Zuid
Gepland aantal woningen		6.000	800	550
Kunst & Cultuur				
Culturele voorzieningen Wijkniveau	190	1.140	152	104
Culturele voorziening Stadsniveau	430	2.580	344	236
Zorg en Welzijn				
Eerstelijnszorg	360	2.160	288	180
Welzijnsvoorzieningen	340	2.040	272	170
Sport en Groen				
Binnensport voorzieningen	380	2.280	304	380
Buitensport voorzieningen	8.370	50.220	6.696	4.185
Speel- en Topplekken		-	-	-
Groenvoorzieningen		-	-	-
Onderwijs				
Primair Onderwijs	1.140	6.840	925	1.140
Speciaal Onderwijs	400	2.400	320	400
Voortgezet Onderwijs	1.450	8.700	1.176	1.470

Tabel 12. Overzichtstabel berekende ruimtebehoefte per ontwikkellocatie

De ruimtebehoefte in de voorgaande tabel geeft een eerste indicatie voor het benodigde ruimtebeslag. Daarbij moet wel in acht worden genomen dat een dergelijk getal in de verdere uitwerking van het gebiedsontwikkelingsproces nader uitgewerkt en verfijnd dient te worden.

Ook uit de reacties van de betrokken beleidsafdelingen kwam naar voren dat deze informatie over het ruimtebeslag van voorzieningen in de vroege fase van het ontwikkelproces van waarde is. Naast deze kwantitatieve norm is ook het groeimodel een belangrijke toevoeging. In dit groeimodel is de aanwezigheid en spreiding van de al bestaande voorzieningen op buurt-, wijk- en stedelijk niveau inzichtelijk gemaakt. Een keuze voor de omvang van een nieuw te realiseren maatschappelijke voorziening zal immers naast het aantal te realiseren woningen (aantal bewoners) natuurlijk ook afhankelijk zijn van de reeds aanwezige voorzieningen en hun ligging in relatie tot het te verwachten verzorgingsgebied van die voorziening.

Indien maatschappelijke voorzieningen een duidelijk groter verzorgingsgebied hebben dan de betreffende gebiedsontwikkeling (te denken valt aan een theater met een verzorgingsgebied van de gemeente of zelfs daarbuiten) moet met beleid worden omgegaan met de kwantitatieve toepassing van een norm.

De uitkomsten zijn besproken en de eerste resultaten wijzen niet op onvoorziene inpassingsproblemen in de beoogde ontwikkelingen.

4. Conclusie en aanbevelingen

De voorzieningenrichtlijn geeft inzicht in de mogelijke behoefte aan ruimte voor maatschappelijke voorzieningen. Het is een tool voor de gemeente om tijdig over deze ruimtebehoefte na te denken. Het gaat daarbij niet alleen over de kwantitatieve gegevens, zoals de omvang, maar ook om een gestructureerd inzicht in spreiding of het type functies. Er wordt breed erkend dat inzicht een goede basis is voor gesprekken zowel binnen beleidsafdelingen als met maatschappelijk partners en in de afstemming met gebiedsontwikkeling.

Het is echter wel belangrijk is om de richtlijn in de juiste context te gebruiken:

- > De richtlijn is ontwikkeld om inzicht te krijgen in de behoefte aan maatschappelijke voorzieningen bij nieuwe gebiedsontwikkelingen; kortom, om een beeld te krijgen welke maatschappelijke voorzieningen nodig zijn bij een uitbreiding van het aantal woningen en inwoners. Daarbij moet de richtlijn niet uitsluitend rekenkundig of kwantitatief worden toegepast zonder te kijken naar de context.
- > Daarbij is het normaal dat er ook verschillen zijn in de spreiding van bepaalde typen voorzieningen. Zo zijn culturele voorzieningen vaak in en rondom een stedelijk centrum geclusterd terwijl voorzieningen zoals bijvoorbeeld eerstelijnszorg gewoonlijk gelijkmatig over alle wijken verdeeld zijn. Dit wordt veroorzaakt doordat het verzorgingsgebied van bepaalde functies groter is dan een wijk (bovenwijkse of stedelijke functie). Ook de samenstelling en opbouw van de bevolking (in demografie of sociaaleconomische positie) kan een rol spelen. De voorzieningenrichtlijn, zoals die er nu ligt, houdt op dit moment geen rekening met die context.
- > De richtlijn moet als input worden gebruikt voor een beleidsmatige en context specifieke dialoog over het benodigde voorzieningenniveau en niet als normatieve uitkomst of als minimum vereist niveau aan voorzieningen.

Nieuw inzicht geeft ook een beter beeld van aspecten die in een vervolg verder uitgewerkt kunnen worden:

- > De plaats van deze voorzieningenrichtlijn in het gebiedsontwikkelingsproces. De samenhang tussen richtlijnen, Integrale huisvestingsplannen, stedenbouwkundige plannen en uitvoeringsplannen. Een eenduidig beeld en verwachtingen tussen beleidsafdelingen en gebiedsontwikkeling over wanneer welke input nodig is en welke de vrijheidsgraden in uitwerking bij welke stappen in dat proces horen.
- > De wens tot verdere verdieping om de richtlijn op onderdelen beleidsrijker te maken. Nu heeft de gemeente Breda ook het voornemen om Integrale huisvestingsplannen op te laten stellen/ te laten actualiseren. De voorzieningenrichtlijn en de daaraan ten grondslag liggende informatie is natuurlijk bij uitstek een goed vertrekpunt voor deze Integrale huisvestingsplannen. Anderzijds kan de verdieping die in de Integrale huisvestingsplannen zal worden aangebracht ook worden gebruikt voor eventuele beleidsrijkere aanscherpingen van de richtlijn.

5. Colofon

Uitgave

Gemeente Breda

Januari 2026

Afbeeldingen

- > Pagina 1, linksboven: Grote Kerk Breda, Floris Oosterveld i.o.v. Breda Marketing, Beeldbank Breda Marketing.
- > Pagina 1, rechtsboven: PIER15, Iris Vermeij i.o.v. Breda Marketing, Beeldbank Breda Marketing.
- > Pagina 4: Kunstwerk 'Ik ga via Breda' door Nina Lenting op 't Zoet, Johan van Gurp, 20211984, Collectie Stadsarchief Breda.
- > Pagina 8: Nieuwe Veste, Johan van Gurp, 20231311, Collectie Stadsarchief Breda.
- > Pagina 14: Rabobank Hockey Champions Trophy, Jorgen Janssens, 20181337, Collectie Stadsarchief Breda.
- > Pagina 22: Park Valkenberg Breda, Floris Oosterveld, Beeldbank Breda Marketing.
- > Pagina 24: Podium Bloos Cultuurnacht Breda, Pieter Bakx, Beeldbank Breda Marketing.
- > Pagina 45, linksboven: Grote Kerk Breda, Floris Oosterveld i.o.v. Breda Marketing, Beeldbank Breda Marketing.

Bijlage 1. Voorzieningen en normen referentiegemeenten

Voor de totstandkoming van de Bredase voorzieningenrichtlijn zijn bestaande, openbaar beschikbare referentienormen van andere gemeenten naast elkaar geplaatst om zowel het type voorzieningen als de bandbreedte van de norm in kaart te brengen. Voor deze vergelijking zijn de volgende steden en referentienormen geanalyseerd:

Gemeente	Document	Jaartal
Rotterdam	Referentiewaarden maatschappelijke voorzieningen	2021
Utrecht	Leefbare stad en maatschappelijke voorzieningen, koersdocument	2020
Amsterdam	Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen	2018
Den Haag	Haagse richtinggevende normen voor maatschappelijke voorzieningen en groen	2024

Voor de vier gemeenten geldt dat deze allen een hoger inwoneraantal hebben dan de gemeente Breda. Omdat de normen gebaseerd zijn op voorzieningen per aantal inwoners of woningen is de vergelijking desondanks goed te maken.

Gemeente	Inwoners	Woningen	Inwoners per woning
Rotterdam	666.900	321.300	2,07
Utrecht	367.900	165.400	2,22
Amsterdam	918.100	474.900	1,93
Den Haag	562.800	270.200	2,08
Breda	186.400	87.700	2,15

Bij de verschillende referentiesteden worden de normen op verschillende wijzen gegroepeerd en gedefinieerd. Voor de gemeente Breda zijn de normen op basis van de volgende beleidsvelden gegroepeerd:

- > Kunst en Cultuur
- > Zorg en Welzijn
- > Sport & Groen
- > Onderwijs

De voorzieningen en de relatie die de gemeente hiermee heeft, verschillen tussen de verschillende beleidsvelden. Zo geldt dat voor Kunst en Cultuur een groot deel van de voorzieningen in eigendom is van de gemeente of dat er een directe subsidie relatie is, maar vallen particuliere werk-, oefen en presentatieruimten buiten de scope van de maatschappelijke voorzieningen. Op het gebied van Zorg is thans geen sprake van een opgave voor de gemeente, maar is het desondanks waardevol om (particuliere) voorzieningen in kaart te brengen en hiervoor in stedelijke ontwikkelingen ruimte reserveringen voor te maken.

Welzijnsvoorzieningen zoals buurthuizen en wijkvoorzieningen worden gefaciliteerd door de gemeente.

Om de normen onderling te kunnen vergelijken zijn op de volgende pagina's eerst de voorzieningen opgenomen met de daarbij gebruikte omschrijvingen van de betreffende gemeente. Hierna volgt de norm. Binnen de gemeenten zijn deze op verschillende manieren opgebouwd. Daarom volgt tot slot een gelijkgetrokken norm op basis van 1.000 woningen.

A. Normen en voorzieningen Kunst en Cultuur bij de referentiegemeenten

	Rotterdam	Utrecht	Amsterdam	Den Haag
Voorzieningen op wijkniveau	Culturele voorzieningen gebieden Er is geen verdere uitsplitsing van functies opgenomen.	Voorzieningen op Wijkniveau Er worden indicatief enkele functies benoemd: "O.a. Wijkcultuurhuis, jongerencultuurhuis, locatie voor amateurkunsteducatie"	Voorzieningen op Wijkniveau Er worden indicatief enkele functies benoemd: "Podium, bibliotheek, broedplaats, etc."	Cultuurankers Een cultuuranker (per stadsdeel) kan bestaan uit verschillende functies "Zoals een theater, bibliotheek, of museum waarvanuit activiteiten worden georganiseerd"
				Bibliotheken Bibliotheek (per wijk)
Norm per gemeente	1.100 m2 BVO per 10.000 inwoners	0,25 m2 BVO per 1 woning	0,25 m2 BVO per 1 woning	Cultuurankers 60 m2 per 1.000 woningen Bibliotheken 45 m2 per 1.000 woningen
Norm per 1.000 woningen	225 m2 per 1.000 Woningen	250 m2 per 1.000 Woningen	250 m2 per 1.000 Woningen	~80 m2 per 1.000 woningen

Tabel 13. Voorzieningen op wijkniveau

	Rotterdam	Utrecht	Amsterdam	Den Haag
Voorzieningen Stedelijk Niveau	Culturele voorzieningen stedelijk Er is geen verdere uitsplitsing van functies opgenomen.	Voorzieningen op Stedelijk niveau Er worden indicatief enkele functies benoemd: "Presentatie-, oefen- en werkruimte voor (met name) professionele makers en creatieven"	Voorzieningen op Stedelijk niveau Er worden indicatief enkele functies benoemd: "Museum, Poppodium, etc."	Musea Podia Ateliers Broedplaatsen
Norm per gemeente	3.200 m2 BVO per 10.000 inwoners	0,2 m2 BVO per 1 woning	0,2 m2 BVO per 1 woning	Musea: 200 m2 per 1.000 w. Podia: 150 m2 per 1.000 w. Ateliers: 48 m2 per 1.000 w. Broedpl. 90 m2 per 1.000 w.
Norm per 1.000 woningen	660 m2 per 1.000 Woningen	200 m2 per 1.000 Woningen	200 m2 per 1.000 Woningen	488 m2 per 1.000 woningen

Tabel 14. Voorzieningen op stedelijk niveau

B. Normen en voorzieningen Zorg en Welzijn bij de referentiegemeenten

	Rotterdam	Utrecht	Amsterdam	Den Haag		
Welzijns- voorzieningen met Bijeenkomst Functie	Wijkteam	Buurtcentrum en Buurtkamer <i>Plek voor samenkomen en ontmoeten</i>	Basisvoorzieningen <ul style="list-style-type: none"> Jongeren centrum Huis van de wijk Buurtkamer 	Club- en buurthuis, wijk- en buurtcentrum <i>Binnen de buurt- en wijkcentra wordt middels het 'servicepunt XL' een breed welzijnsaanbod gehuisvest</i>		
	Huis van de Wijk	Dagbesteding / Activering <i>Activiteiten t.b.v. zinvolle dagbesteding</i>				
	Centrum voor Jeugd en gezin	Buurtteam Sociaal, Jeugd & Gezin <i>Kantoor voor professionele hulp</i>	Ruimte voor Jeugd <ul style="list-style-type: none"> Ouder Kind team locatie Praktijkruimte voor Jeugd-hulpverlening 	Centrum Jeugd & Gezin <i>Taken bijeengebracht voortkomend uit Wet publieke gezondheid en de Jeugdwet</i>		
Norm per gemeente	90 m2 per 10.000 inwoners	0,075 m2 per inwoner	<ul style="list-style-type: none"> 0,03 m2 per 1 woning 0,063 m2 per 1 woning 0,063 m2 per 1 woning 	125 m2 per 1.000 woningen		
	465 m2 per 10.000 inwoners	<i>Niet gespecificeerd</i>				
	340 m2 per 10.000 inwoners	<i>Zichtbaar in elke wijk</i> <i>Per wijk een jongeren-hk</i>	<ul style="list-style-type: none"> 1 OKT per 19.000 woningen (650m2) 0,012 m2 per 1 woning 	<table border="1"> <tr> <td>50 m2 per 1.000 woningen</td> <td>50 m2 per 1.000 woningen</td> <td>70 m2 per 1.000 woningen</td> </tr> </table>	50 m2 per 1.000 woningen	50 m2 per 1.000 woningen
50 m2 per 1.000 woningen	50 m2 per 1.000 woningen	70 m2 per 1.000 woningen				
Norm per 1.000 woningen	19 m2 per 1.000 woningen	33m2 m2 per 1.000 woningen	<ul style="list-style-type: none"> 30 m2 per 1.000 woningen 63 per 1.000 woningen 63 per 1.000 woningen 	125 m2 per 1.000 woningen		
	96 m2 per 1.000 woningen	<i>n.v.t.</i>				
	70 m2 per 1.000 woningen	<i>n.v.t.</i>	<ul style="list-style-type: none"> 34 m2 per 1.000 woningen 12 m2 per 1.000 woningen 	<table border="1"> <tr> <td>50 m2 per 1.000 woningen</td> <td>50 m2 per 1.000 woningen</td> <td>70 m2 per 1.000 woningen</td> </tr> </table>	50 m2 per 1.000 woningen	50 m2 per 1.000 woningen
50 m2 per 1.000 woningen	50 m2 per 1.000 woningen	70 m2 per 1.000 woningen				

Tabel 15. Welzijnsvoorzieningen met bijeenkomstfunctie

	Rotterdam	Utrecht	Amsterdam	Den Haag
Welzijnsvoorzieningen met Logie functie	Opvang	Maatschappelijke opvang <i>Tijdelijke opvang met verschillende vormen van intensiteit, zoals crisisopvang, corporatiehotel, nachtopvang en 24uurs opvang</i>	Behandel-/ Woon locatie <ul style="list-style-type: none"> Gezinshuis Driehuis Kleinschalige groep Begeleid wonen Noodopvanglocatie < 18 jaar 	Begeleid wonen Vervangend Tehuis Opvang
	Beschermd wonen	Jeugdhulp met verblijf <i>Voor het verblijven van kinderen en jongeren waarvoor wonen in de thuissituatie of pleeggezin niet haalbaar is</i>	Opvang Locatie <ul style="list-style-type: none"> 24 uursopvang Gezinsopvang Passanten pensions Opvang Zwerfjongeren 	Verslavingszorg
Norm per gemeente	138 m2 per 10.000 inwoners	<i>Zoveel mogelijk wijkgericht, maar afhankelijk van de afbouw van grootschalige voorzieningen</i>	0,09 m2 per 1 woning	200 m2 per 1.000 woningen
	595 m2 per 10.000 inwoners	<i>Zoveel mogelijk wijkgericht, maar afhankelijk van de afbouw van grootschalige voorzieningen</i>	0,05 m2 per 1 woning	3,4 plekken per 1.000 woningen
Norm per 1.000 woningen	28 m2 per 11.000 woningen	<i>n.v.t.</i>	90 m2 per 1.000 woningen	200 m2 per 1.000 woningen
	123 m2 per 11.000 woningen	<i>n.v.t.</i>	50 m2 per 1.000 woningen	<i>n.v.t.</i>

Tabel 16. Welzijnsvoorzieningen met logiesfunctie

	Rotterdam	Utrecht	Amsterdam	Den Haag
Zorg voorzieningen	Huisarts	Gezondheidscentrum • Huisarts • Fysiotherapeut • Psycholoog • Apotheek	Eerstelijnszorg • Huisarts • Fysiotherapeut • Overig (Psycholoog, Diëtist, etc.)	Eerstelijnszorg • Huisarts • Tandarts • Apotheek • Fysiotherapeut • Verloskundige
	Apotheek			
	Verpleeghuis		<i>Jeugd Gezondheidszorg</i>	
Norm per gemeente	315 m2 per 2.100 inwoners	<i>Niet gespecificeerd</i>	0,3 m2 per 1 woning	1 Huisarts per 2.095 inw. 1 Tandarts per 2.000 inw. 1 Apotheek per 6.600 inw. 1 Fysio. per 1.075 inw. 1 Verlosk. Per 2.000 vrouwen
	150 m2 per 6.150 inwoners		0,05 m2 per 1 woning	
	25.000 m2 per 10.000 65+ inwoners	<i>Niet gespecificeerd</i>	0,01 m2 per 1 woning	
Norm per 1.000 woningen	310 m2 per 1.000 woningen	<i>n.v.t.</i>	300 m2 per 1.000 woningen	365 m2 per 1.000 woningen
	50 m2 per 1.000 woningen		50 m2 per 1.000 woningen	
	775 m2 per 1.000 woningen	<i>n.v.t.</i>	10 m2 per 1.000 woningen	

Tabel 17. Zorg voorzieningen

C. Normen en voorzieningen Sport en Groen bij de referentiegemeenten

	Rotterdam	Utrecht	Amsterdam	Den Haag
Binnensport voorzieningen	Sporthal Er is geen verdere toelichting	Binnensport accommodaties Sporthal (incl. horeca, tribunes, opslag), Gymzalen ten behoeve van het bewegingsonderwijs.	Sporthal Gecombineerd met gymzalen VO school	Sporthal In combinatie met een gymzaal voor voortgezet onderwijs
	Zwembad			
Norm per gemeente	3.000 m2 BVO per 25.000 inwoners	1 sporthal per 17.500 inwoners, Gymzalen op scholen conform wettelijke kaders.	3.000 m2 BVO per 24.000 inwoners	3.000 m2 BVO per 22.000 inwoners
	1.650 m2 BVO per 25.000 inwoners	Geen norm	4.000 m2 BVO per 100.000 inwoners	4.000 m2 BVO per 77.500 inwoners
Norm per 1.000 woningen	120 m2 BVO per 1.000 inwoners	171 m2 BVO per 1.000 inwoners (uitgaande van 3.000 m2 als bij rest G4)	125 m2 BVO per 1.000 inwoners	136 m2 BVO per 1.000 inwoners
	66 m2 BVO per 1.000 inwoners	<i>n.v.t.</i>	40 m2 BVO per 1.000 inwoners	52 m2 BVO per 1.000 inwoners

Tabel 18. Binnensportvoorzieningen

	Rotterdam	Utrecht	Amsterdam	Den Haag				
Buitensport voorzieningen	Sportterrein Er is geen verdere toelichting	Buitensport accommodaties Voetbal- en hockeyvelden, tennis, meerdere veldsporten, atletiekbanen	Veldoppervlak Traditionele veldsporten en 'urban' sports	Buitensport (Anders-) georganiseerde buitensport				
	Scouting							
Norm per gemeente	11.600 m2 BVO per 4.000 inwoners	Geen norm (8 nieuwe hockeyvelden en 5 voetbalvelden)	2.5 m2 veldoppervlakte per inwoner					
	3.000 m2 BVO per 3.000 jongeren		Centrum Stedelijk: 2 m2 per woning	Gemengd Stedelijk: 5 m2 per woning	Groen Blauw: 9 m2 per woning	Centrum Stedelijk: 4.000 m2 per 1.000 woningen	Gemengd Stedelijk: 6.000 m2 per 1.000 woningen	Stedelijk: 10.000 m2 per 1.000 woningen
Norm per 1.000 woningen	6.000 m2 per 1.000 woningen	n.v.t.	Centrum Stedelijk: 2.000 m2 per 1.000 woningen	Gemengd Stedelijk: 5.000 m2 per 1.000 woningen	Groen Blauw: 9.000 m2 per 1.000 woningen	Centrum Stedelijk: 4.000 m2 per 1.000 woningen	Gemengd Stedelijk: 6.000 m2 per 1.000 woningen	Stedelijk: 10.000 m2 per 1.000 woningen
	Niet omrekenbaar							

Tabel 19. Buitensportvoorzieningen

	Rotterdam	Utrecht	Amsterdam	Den Haag			
Spelen en groen	Buitenspeelruimte	Speel en verblijfsplekken Speelplek met speeltoestellen	Speelplek	Speelvoorzieningen Onderscheid gebaseerd op leeftijd			
	Centrale ontmoetingsplek						
	Bespeelbare stoep	Sporten en bewegen in de buitenruimte O.a. Parken, fiets- en wandelpaden en hardlooprondjes	Sport in de openbare ruimte O.a. Routes, speel- en trapveldjes	Speelveldjes Zoals Cruff- en Krajicek Courts			
Norm / Ambitie per gemeente	1000 m2 om de 300 meter	500 m2 per woonblok	150 m2 per 300 woningen				
	5000 m2 bij wijken > 15 ha		1.000 m2 per 1.000 woningen				
	Alle wijken, minimaal één straatzijde	Binnen een straal van 1km van iedere woning	8 m2 per 1 woning	16 m2 /1 woning	24 m2 /1woning	8.000 m2 /1.000 w.	16.000 m2 /1.000 w
Norm per 1.000 woningen	Niet omrekenbaar	Niet omrekenbaar	500 m2 per 1.000 woningen				
	Niet omrekenbaar		1.000 m2 per 1.000 woningen				
	N.v.t.	N.v.t.	8.000 m2 /1.000 w.	16.000 m2 /1.000 w	24.000 m2 /1.000 w.	8.000 m2 /1.000 w.	16.000 m2 /1.000 w

Tabel 20. Spelen en groenvoorzieningen

D. Normen en voorzieningen Onderwijs bij de referentiegemeenten

	Rotterdam	Utrecht	Amsterdam			Den Haag		
Onderwijs voorzieningen	Basisschool	Primair onderwijs <i>Basisscholen met 17 groepen. Gebouw inclusief gymzaal</i>	Primair onderwijs Alles-in-één-Basisschool • 400 PO leerlingen • 32 kindplaatsen BSO • 100 kindplaatsen KDV • Gymzaal <i>Inclusief speciaal onderwijs</i> 3.770 m2 BVO, 1.450 m2 buitenruimte.			Primair onderwijs kindcentrum • 425 Leerlingen • 1 Gymzaal • Kinderopvang <i>Inclusief speciaal onderwijs</i> 3.200 m2 BVO, 1.200m2 buitenruimte		
	Kinderdagverblijf	Opvang 0-4, BSO <i>Voor het opvangen van kinderen voor of in de basisschool leeftijd</i>						
	Voortgezet onderwijs	Voortgezet onderwijs <i>Middelbare school met 1.600 leerlingen. Gebouw met meerdere functies inclusief gymzaal</i>	Voortgezet onderwijs Middelbare school • 700 leerlingen • 2 gymzalen <i>Inclusief internationaal onderwijs</i> 7.180 m2 BVO, 2.800 m2 buitenruimte.			Voortgezet onderwijs Middelbare school • 700 leerlingen • 2 gymzalen <i>Inclusief internationaal&speciaal onderwijs</i> 5.910 m2 BVO, 500 m2 buitenruimte.		
	Speciaal onderwijs							
Norm per gemeente	2.350 m2 per 3.075 inwoners	1 school van per 2.000 woningen	1 school per 2.100 woningen	1 school per 1.440 woningen	1 school per 1.140 woningen	1 school per 2.100 woningen	1 school per 1.320 woningen	1 school per 1.165 woningen
	426 m2 per 1.875 inwoners	<i>Dicht bij elkaar</i>						
	5.100 m2 per 10.000 inwoners	1 school per 15.000 woningen	1 school per 9.800 woningen	1 school per 5.580 woningen	1 school per 4.100 woningen	1 school per 5.100 woningen	1 school per 5.100 woningen	1 school per 3.660 woningen
	1.205 m2 per 10.000 inwoners							
Norm per 1.000 woningen	1490 m2 per 1.000 woningen	n.v.t.	1.800 m2 / 1.000 won.	2.620 m2 / 1.000 won.	3.310 m2 / 1.000 won.	1.900 m2 / 1.000 won.	3.800 m2 / 1.000 won.	3.800 m2 / 1.000 won.
	470 m2 per 1.000 woningen	n.v.t.						
	1.050 m2 per 1.000 woningen	n.v.t.	730 m2 / 1.000 won.	1.280 m2 / 1.000 won.	1.750 m2 / 1.000 won.	1.250 m2 / 1.000 won.	1.250 m2 / 1.000 won.	1.750 m2 / 1.000 won.
	250 m2 per 1.000 woningen							

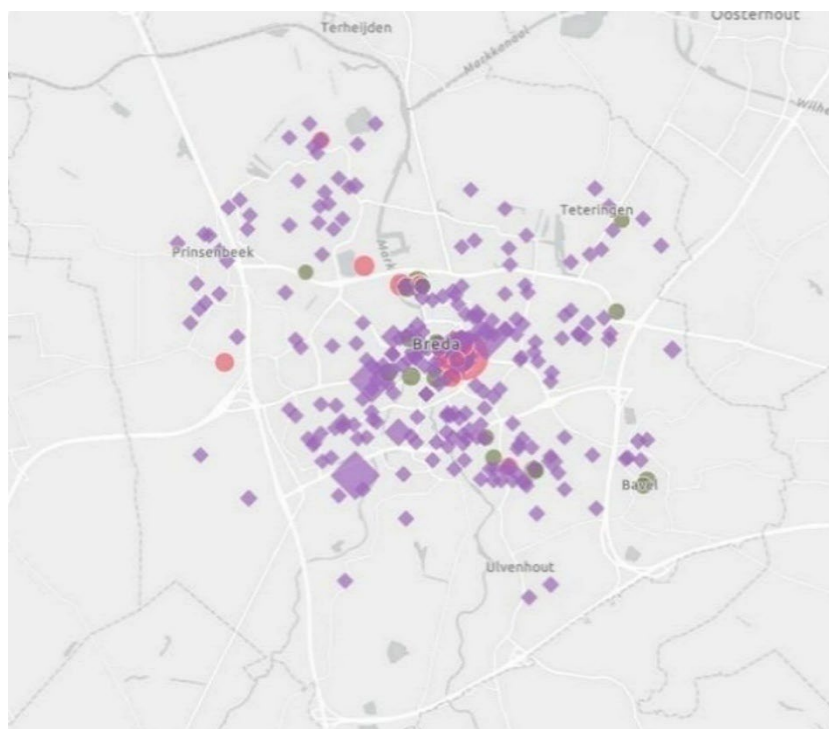
Tabel 21. Onderwijsvoorzieningen

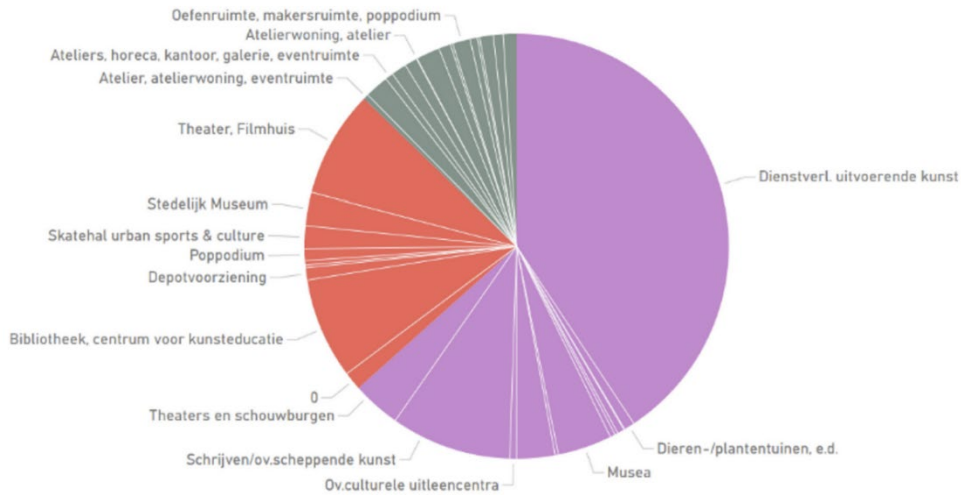
Bijlage 2. Situatie Breda t.o.v. referentiegemeenten

Samen met de betrokken beleidsvelden is gekeken naar het Bredase voorzieningenniveau ten opzichte van de referentiegemeenten. De eerder vergelijkbaar gemaakte normen van de referentiegemeenten laten zo een bepaalde breedte zien voor de voorzieningen. Hierbij geldt dat voor sommige categorieën de referentienormen nagenoeg gelijk zijn, zoals bijvoorbeeld de eerstelijnszorg die bijvoorbeeld niet onder de verantwoordelijkheden van gemeenten valt. Bij andere categorieën ziet men juist een uiteenlopende breedte, die onder andere veroorzaakt kan worden door uiteenlopend beleid en de meegenomen voorzieningen.

A. Situatie Kunst en Cultuur Breda t.o.v. referentiegemeenten

Voor Kunst en Cultuur zijn verschillende voorzieningen bekeken. Voor de voorzieningen binnen de scope van de referentienormen geldt dat de informatie in beeld is gebracht door de afdeling Vastgoedbeheer van de gemeente Breda. Deze voorzieningen zijn aangevuld en aangescherpt met door de stakeholders aangeleverde overzichten. Naast deze voorzieningen zijn ook de overige culturele voorzieningen bekeken. Hiervoor is het handelsregister van de Kamer van Koophandel gebruikt. Deze locaties vallen buiten de scope van maatschappelijke voorzieningen, maar vormen waardevolle achtergrondinformatie voor het groei-model en de totstandkoming van Integrale huisvestingsplannen.

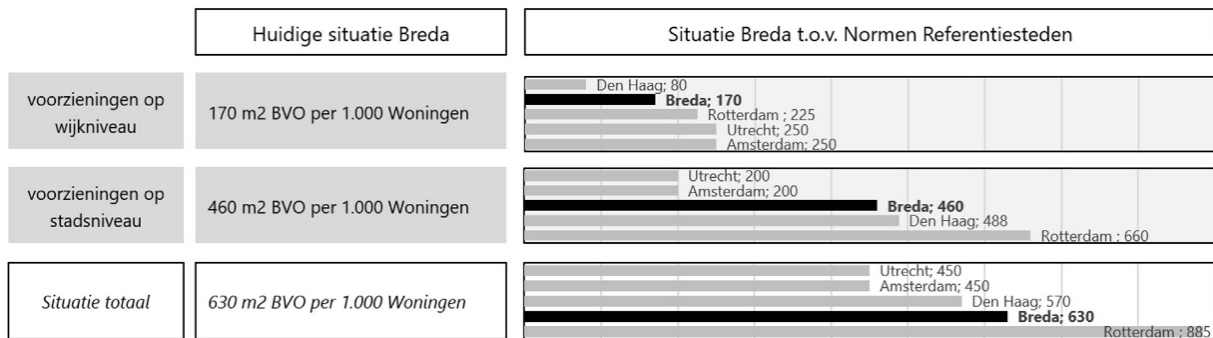
De voorzieningen voor Kunst en Cultuur zijn op te delen in twee type voorzieningen: 1) voorzieningen die directe omgeving bedienen, zoals werk-, oefen en presentatieruimten, en wijkgebouwen met een culturele invulling (de zogenoemde voorzieningen op wijkniveau) en 2) voorzieningen die de hele stad bedienen, zoals musea, theaters, poppodia en broedplaatsen (de voorzieningen op stadsniveau).

Binnen de scope van de referentienormen zijn niet alle locaties in eigendom van de gemeente, zoals bijvoorbeeld het Chassé Theater. Ook worden niet alle voorzieningen beheerd door de gemeente, zoals de werk-, oefen en presentatieruimten die beheerd worden door CLIB. Daarnaast geldt voor Kunst en Cultuur dat een deel van de portefeuille een tijdelijk karakter heeft. Dit geldt met name voor de werk-, oefen- en presentatieruimten.

Voorzieningen	Aantal voorzieningen	Aantal m2	m2/1.000 woningen
Culturele voorzieningen Wijkniveau	18	16.882	190
Culturele voorziening Stadsniveau	9	37.317	430

Voorzieningen	Aantal voorzieningen	Aantal m2	Aandeel van tijdelijke aard
Culturele voorzieningen Wijkniveau	6.620	7.880	54%
Culturele voorziening Stadsniveau	31.930	7.775	20%

Wanneer de huidige situatie in Breda geplaatst wordt tussen de normen van de referentiesteden, komt naar voren dat de situatie in Breda vergelijkbaar is met de normen van deze gemeenten.

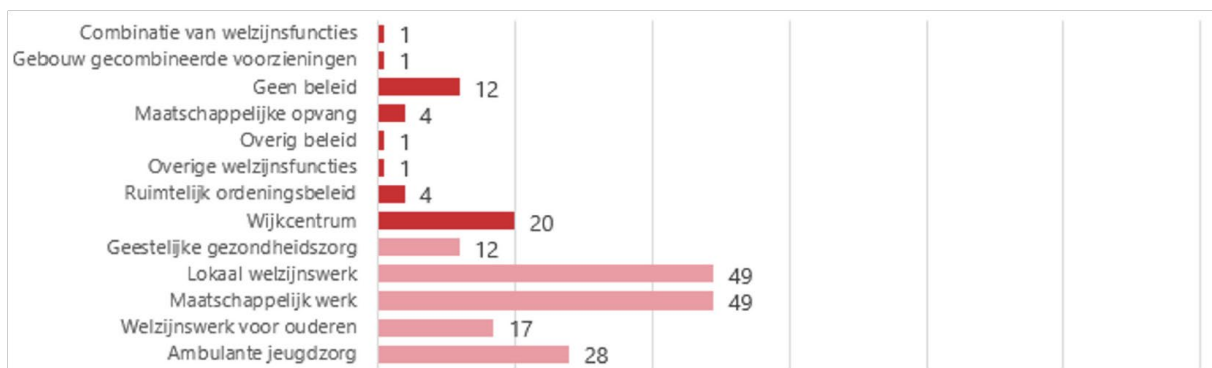

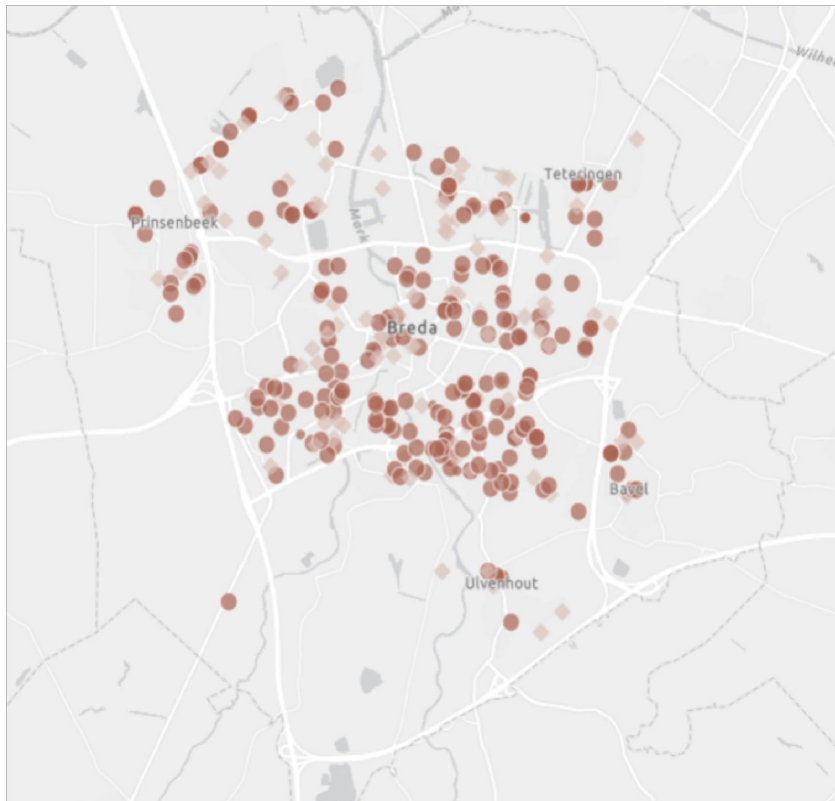
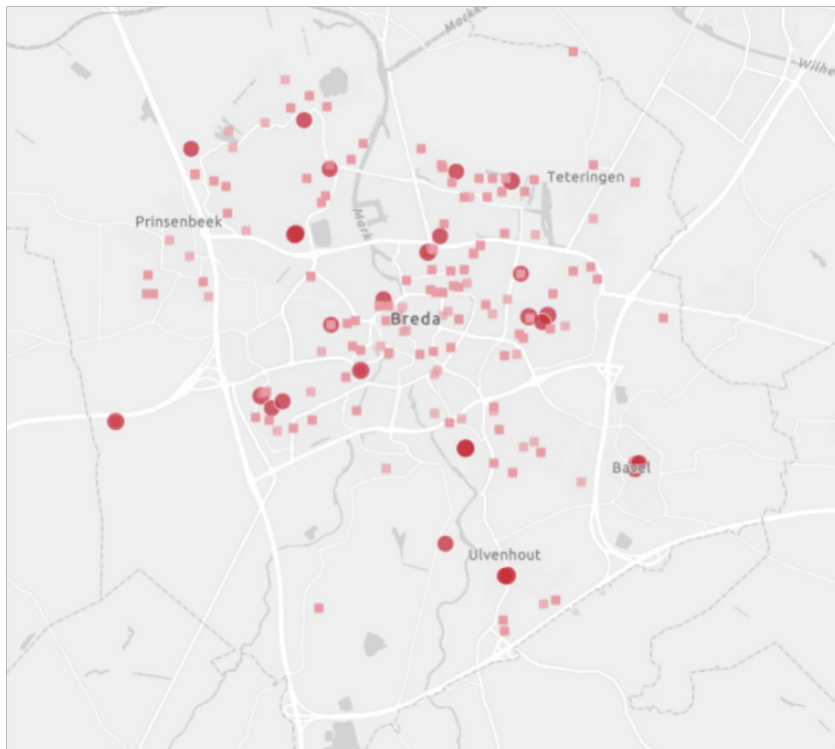
B. Situatie Zorg en Welzijn Breda t.o.v. referentiegemeenten

Voor Zorg en Welzijn ziet men binnen de twee portefeuilles (zorg en welzijn) verschillende verantwoordelijkheden wanneer het op de maatschappelijke voorzieningen aankomt. De zorg voorzieningen vallen niet onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten, maar onder die van de zorginstellingen. Hierdoor zijn er geen (eerstelijns)zorg gerelateerde voorzieningen in beheer van de gemeenten. Deze voorzieningen zijn daarom via het KVK-handelsregister opgehaald, waarbij geldt dat de aantallen en locatie betrouwbaar zijn, maar de metrages onzeker zijn.

De voorzieningen op het gebied van welzijn vallen wel onder de verantwoordelijkheden van de gemeente. Deze taken en verantwoordelijkheden vloeien bijvoorbeeld voort uit de Jeugdwet en Wet maatschappelijke ondersteuning. De voorzieningen zijn dan ook goed in beeld bij de gemeente en zijn door de afdeling Vastgoedbeheer van de gemeente inzichtelijk gemaakt.

Zowel voor zorg als welzijn zijn er daarnaast aanvullende voorzieningen opgehaald die buiten de scope van de referentienormen vallen, maar wel een beeld schetsen van het zorg en welzijnsniveau van Breda. Denk bijvoorbeeld aan lokaal welzijnswerk of verzorgingstehuizen. Deze voorzieningen zijn niet meegenomen in de huidige situatie maar zijn wel toegevoegd aan het groeimodel. Dit houdt in dat de metrages van deze voorzieningen niet zijn meegenomen in de kengetallen (vanwege de vergelijkbaarheid met de referentiegemeenten) maar dat de voorzieningen (aantallen en spreiding) wel zijn opgenomen in de database (het groeimodel).

De voorzieningen binnen de scope schetsen zo het volgende beeld:

Voorzieningen	Aantal voorzieningen	Aantal m2	m2/1.000 woningen
Eerstelijnszorg	497	PM	PM
Welzijnsvoorzieningen	37	25.189	290

Hierbij geldt dat er voor de eerstelijnszorg geen betrouwbare metrages achterhaald konden worden. Hierdoor is er ook geen vaststelling van het metrage per 1.000 woningen.

Wanneer de situatie geplaatst wordt binnen de referentiegemeenten ziet men dat de situatie voor welzijn iets afwijkt van de normen. De stakeholders, met wie de resultaten besproken zijn, gaven ook aan dat de druk op welzijnsvoorzieningen steeds groter wordt en dat er een toenemende behoefte is aan buurthuizen en wijkcentra.

Op het gebied van eerstelijnszorg komen de normen van de referentiegemeenten grotendeels overeen. Dit is verklaarbaar door het feit dat deze normen opgebouwd zijn uit branche marktonderzoeken en het feit dat het niet een weergave is van huidige situatie maar een ruimte reservering betreft die door zorginstellingen verder wordt ingevuld:

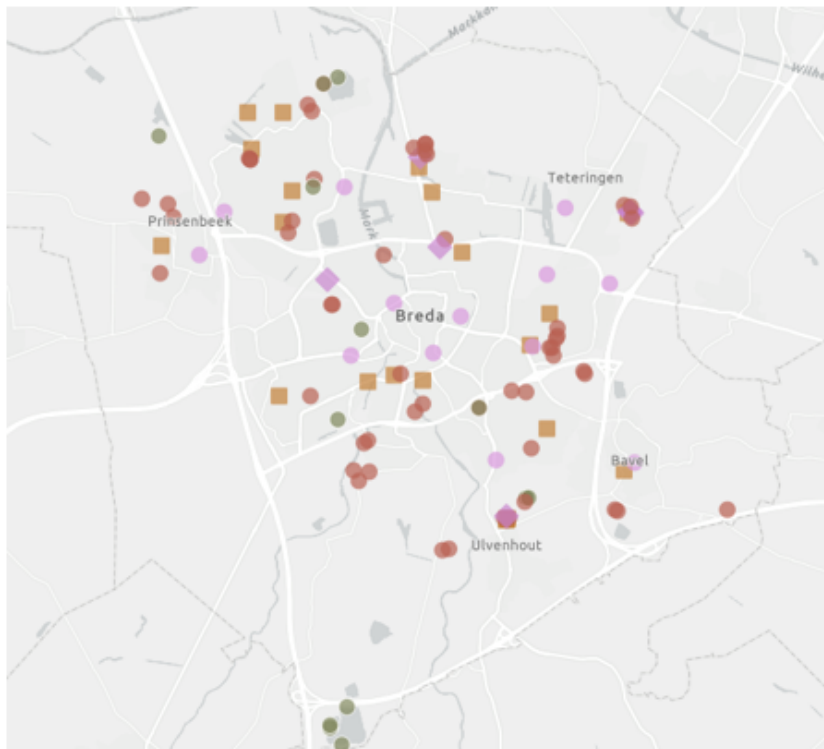
	Huidige situatie Breda	Situatie Breda t.o.v. Normen Referentiesteden
Situatie Welzijn	292 m2 BVO per 1.000 won.	<p>Utrecht; 0 Breda; 292 Rotterdam; 338 Amsterdam; 342 Den Haag; 380</p>
Situatie Zorg	? m2 BVO per 1.000 woningen	<p>Utrecht; geen kwantitatieve normen Amsterdam; 350 Breda; situatie onbekend Rotterdam; 360 Den Haag; 365</p>

Vanuit de betrokken beleidsvelden wordt er dan ook gepleit om voor de welzijnsnorm niet de huidige situatie aan te houden, maar deze op te hogen naar 340-380 m², vergelijkbaar met wat men in de andere gemeenten terug ziet. Op het gebied van zorg lijkt het de stakeholders passend om de 360 m² per 1.000 woningen die men bij de referentiegemeenten ziet aan te houden.

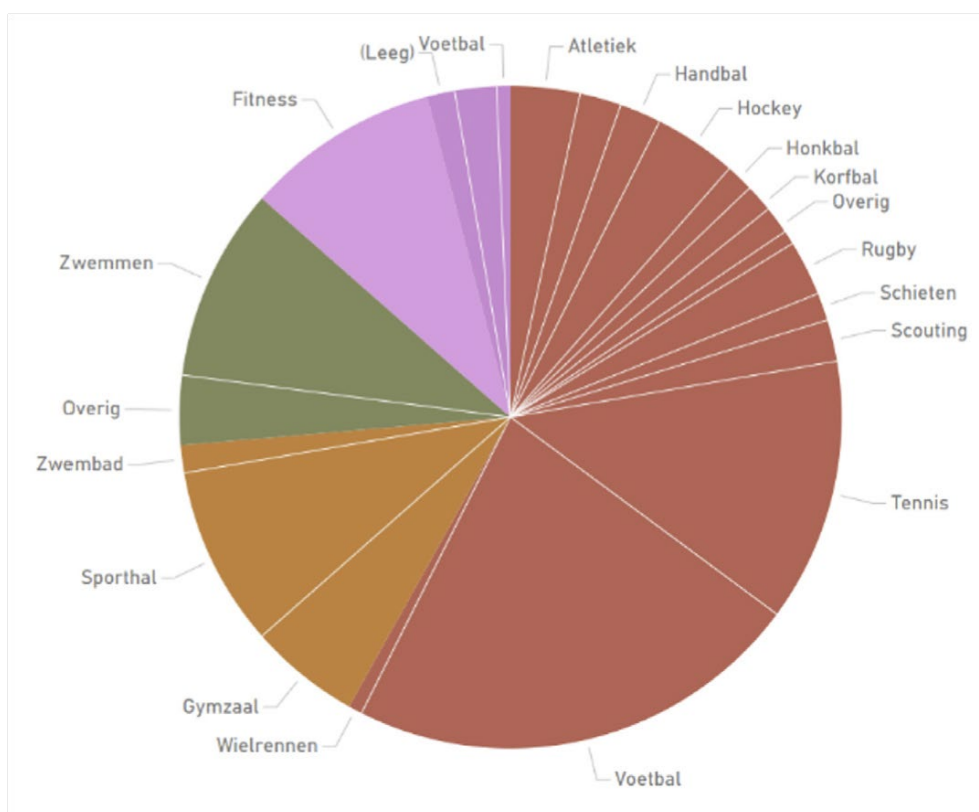
C. Situatie Sport en Groen Breda t.o.v. referentiegemeenten

Voor de sportportefeuille geldt dat het overgrote deel van de grond in eigendom is van de gemeente. Voor de bouwwerken op de sportvoorzieningen is dit voor de meerderheid ook het geval. Deze voorzieningen zijn meegenomen voor het bepalen van het normgetal. Er zijn ook sportvoorzieningen in kaart gebracht die in particulier eigendom zijn (zoals fitnesscentra). Deze vallen buiten de scope (net zoals bij de referentiegemeenten). Met name voor de buitensportvoorzieningen geldt dat deze voornamelijk buiten het centrum zijn gesitueerd.

Voor de speelplekken en groenvoorzieningen zijn openbare bronnen geraadpleegd. De spreiding van de speelplekken over de stad is bekend en het openbaar groen is per buurt inzichtelijk.

- Van gemeente, in scope referentienormen (■)
- Van gemeente, buiten scope referentienormen (◆)
- Niet van gemeente, buiten scope referentienormen (●)
- Kleuren corresponderen met cirkeldiagram

Voorzieningen	Aantal voorzieningen	Aantal m2	m2/1.000 woningen
Sport en Groen			
Binnensport voorzieningen	23	32.992	380
Buitensport voorzieningen	63	725.674	8.370
Speel- en Topplekken	410	PM	PM
Groenvoorzieningen	PM	10.515.800	PM

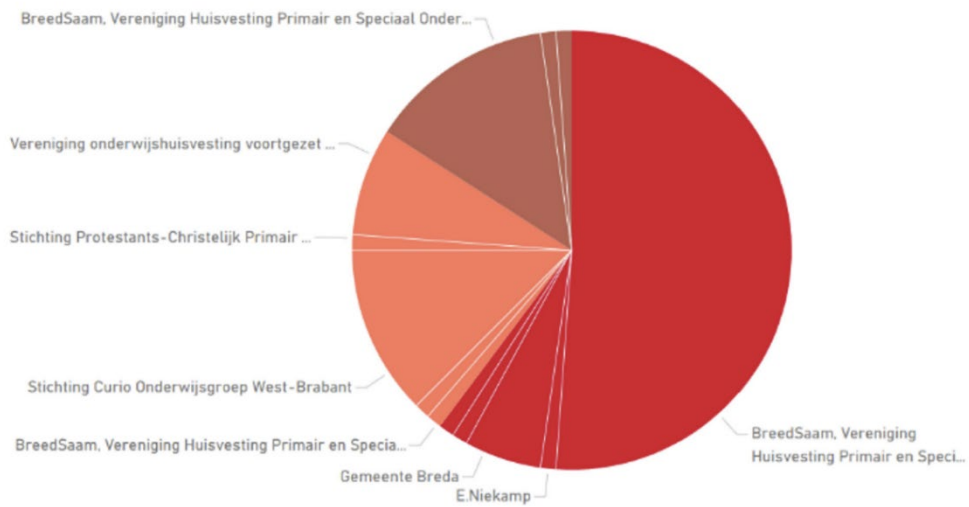
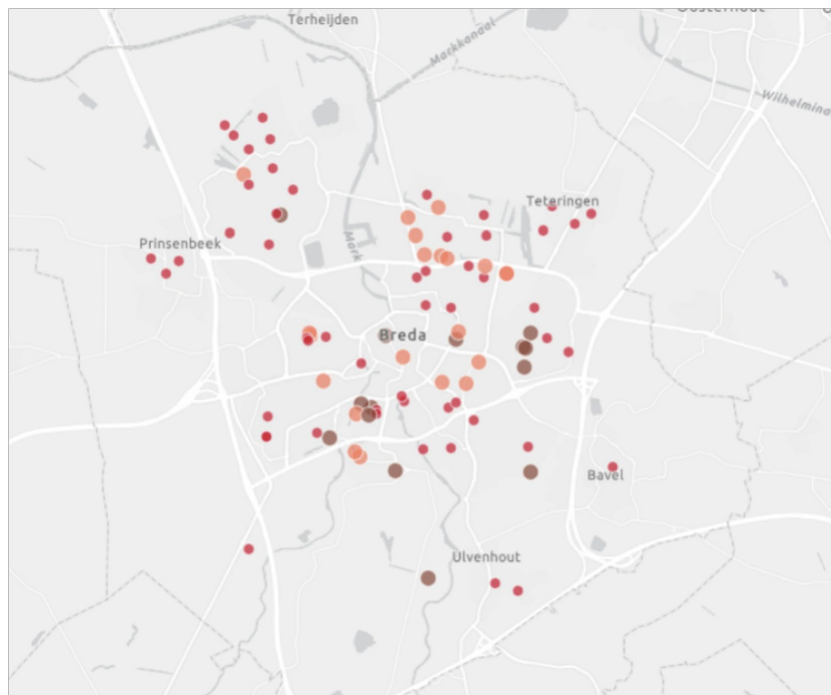
De richtlijn voor binnensport van Breda is vergelijkbaar met de referentie-gemeenten en valt binnen de bandbreedte. Voor buitensport-voorzieningen geldt dat Breda relatief veel terreinoppervlakte kent per woning. De stedelijke dichtheid van het centrum van de referentiegemeenten is hiervoor een mogelijke verklaring.

	Huidige situatie Breda	Situatie Breda t.o.v. Normen Referentiesteden
Situatie Binnensport	177 m2 BVO per 1.000 inwoners	<p>Amsterdam; 165 Utrecht; 171 Breda; 177 Den Haag; 188 Rotterdam; 188</p>
Situatie Buitensport	8.370 m2 terrein oppervlakte per 1.000 woningen	<p>Utrecht; 8 nieuwe hockeyvelden en 5 voetbalvelden Rotterdam; 6000 Amsterdam; 5000 Den Haag; 6000 Breda; 8370</p>
Situatie Spelen	? m2 BVO per 1.000 woningen (Speelplek per buurt en <i>topplek</i> per wijk; vergelijkbaar met Amsterdam)	<p>Utrecht; per woonblok Rotterdam; binnen bepaalde straal Breda; situatie onbekend Amsterdam; 1500 Den Haag; 3625 – 5950 *(overlap met groen)</p>
Situatie Groen	? m2 BVO per 1.000 woningen (niet mogelijk met huidige gegevens)	<p>Utrecht; binnen straat val 1km Rotterdam; n.v.t. Breda; situatie onbekend Amsterdam; 8000 – 24000 Den Haag; 8000 – 24000</p>

D. Situatie Onderwijs Breda t.o.v. referentiegemeenten

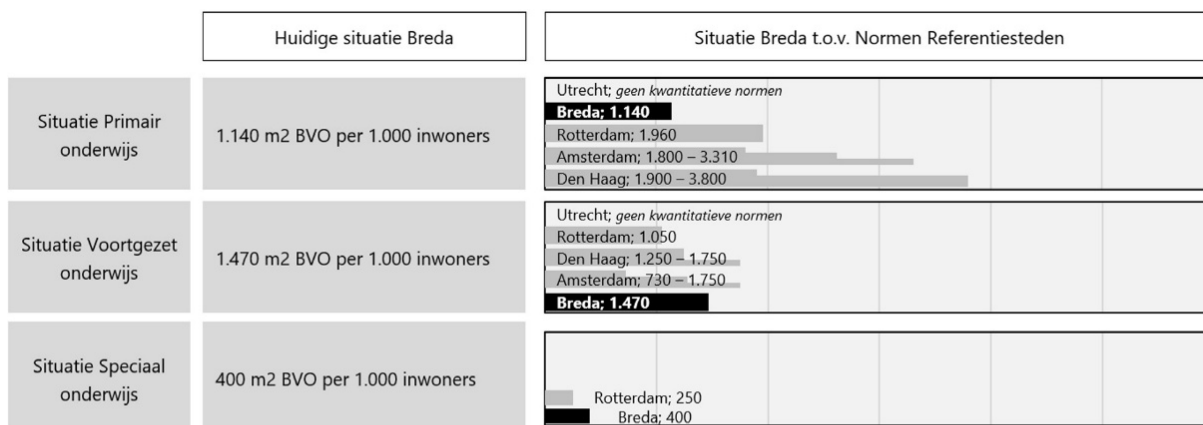
De onderwijsvoorzieningen in de gemeente Breda zijn in beheer van verschillende stichtingen. De gemeente is slechts eigenaar van een zeer beperkt aantal voorzieningen. Doordat de voorzieningen zijn gebaseerd op informatie uit het KvK-handelsregister en BAG is er enige onzekerheid over de metrages van de verschillende locaties.

Het groeimodel maakt onderscheid tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs en biedt daarnaast een extra verdieping in het speciaal basisonderwijs wat onder het basisonderwijs valt. Het groeimodel biedt een duidelijk beeld over de spreiding van onderwijslocaties in Breda.

Voorzieningen	Aantal voorzieningen	Aantal m2	m2/1.000 woningen
Onderwijs			
Primair Onderwijs	67	132.806	1.140
Speciaal Onderwijs	14	34.180	400
Voortgezet Onderwijs	21	127.706	1.470

Gekeken naar de referentiegemeenten valt Breda binnen de bandbreedtes voor onderwijsvoorzieningen. Er zijn echter verschillen te zien bij de situatie voor primair onderwijs. Hierbij geldt dat het bij de referentiesteden onduidelijk is in hoeverre de sportvoorzieningen zijn meegenomen en of het speciaal onderwijs is opgenomen in de twee groepen, wat een mogelijke oorzaak kan zijn voor dit verschil.

Bijlage 3. Groeimodel

Het groeimodel is een instrument voor de gemeente Breda om de toekomstige behoefte aan maatschappelijke voorzieningen, zoals sport- en groenvoorzieningen, overzichtelijk te houden. Dit model helpt bij het plannen van ruimtereserveringen voor maatschappelijke voorzieningen in gebieden die in ontwikkeling zijn. De kengetallen worden hierbij aan de woningbouwprognoses en ontwikkellocaties gekoppeld (door dezelfde methode als de drie eerder genoemde projecten, maar nu voor de volledige ontwikkelportefeuille). Het biedt inzicht in de huidige spreiding en capaciteit van bestaande voorzieningen en helpt bij het maken van voorspellingen over de vereisten voor nieuwe wijken en de bijbehorende voorzieningen.

In het groeimodel zijn de volgende vijf thema's opgenomen:

1. De maatschappelijke voorzieningen – De voorzieningen die in kaart zijn gebracht tijdens dit onderzoek zijn op individueel niveau inzichtelijk gemaakt. Op deze wijze kunnen ruimtebehoeften bij ontwikkelprojecten vergeleken worden met de reeds aanwezige voorzieningen.
2. De ontwikkelprojecten – Alle ontwikkelprojecten van de gemeente zijn op projectniveau opgenomen in het model. Op deze manier kan niet alleen gekeken worden naar de behoefte aan maatschappelijke voorzieningen, maar kan bijvoorbeeld ook gekeken worden naar het resultaat van alle ontwikkelingen in één wijk of kunnen naastgelegen ontwikkelprojecten gezamenlijk worden bekeken.
3. Demografische gegevens op buurtniveau – Van alle buurten is het aantal inwoners en woningen uiteengezet om zo ook een beeld te krijgen van het verzorgingsgebied van een bepaalde locatie.
4. Woningbouwprognoses – Naast de ontwikkelprojecten zijn ook de bevolkings- en woningbouwprognoses van Primos meegenomen om op deze manier de voorzieningsbehoefte door de tijd inzichtelijk te maken.
5. De kengetallen per voorziening zoals die uit het groeimodel als resultaat zijn berekend, zijn vervolgens als "harde" gegevens ingevoerd in het model. Op deze manier kunnen nieuwe voorzieningen worden toegevoegd aan het model zonder dat de resultaten uit deze rapportage veranderen en invloed heeft op verdere doorrekeningen.

